

ВПЛИВ ДОСВІДУ ХАРКІВСЬКОЇ ГРАФІЧНОЇ ШКОЛИ НА ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ДИЗАЙНЕРІВ-ГРАФІКІВ

Тимошевський В.І., доцент, завідувач кафедри УДПМ та графіки
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Анотація. У статті розглядається досвід харківської графічної школи та її вплив на професійну підготовку дизайнерів-графіків стосовно до новітніх вимог освітнього процесу.

Ключові слова: графіка, графічний дизайн, графічна школа, професійна підготовка.

Анотация. Тимошевский В.И. Влияние опыта харьковской графической школы на профессиональную подготовку дизайнеров-графиков. В статье рассматривается опыт харьковской графической школы и ее влияние на профессиональную подготовку дизайнеров-графиков с учетом новейших требований образовательного процесса.

Ключевые слова: графика, графический дизайн, графическая школа, профессиональная подготовка.

Annotation. Timoshevsky V.I. Influence of experience of the Kharkov graphic school on vocational training of designers-diagrams. Experience of the kharkiv's graphic school and its influence is considered in the article upon training designer-graph with provision for the most latest requirements of the educational process.

Keyword: the diagram, graphic design, graphic school, vocational training.

Постановка проблеми. Сьогодні вимагає трансформувати освіту з інформативної та академічної в інтелектуально-духовну, гуманно-демократичну, що забезпечувала б формування у громадян України поваги до національної культури, стимулювала б життєтворчу, естетично-гуманну адаптацію евристичного самовираження. У цьому плані пропонується врахування деяких державних документів, історичної спадкоємної графічної

культури як на ніві науково-викладацької, так і практично-самопрезентуючої школярсько-студентської соціалізації в освітянсько-просвітянському процесі.

В освітньому процесі нині зростає увага до проблем художньо-естетичного самовираження, використання спадкоємних національних традицій, науково-мистецьких шкіл. До питань спадкоємності народно-декоративної культури, графічного мистецтва, композиції плакату, комп'ютерної графіки та дизайну звертались Антонович Є., Соколик Л., Шевченко В., Кириченко М., Кара-Васильєва Т., Чегусова З., Онищенко В., Павлович Ю., Джуранюк Ю., Міщенко Г., Злобіна І., Федорчук О., Гончеренко Т., Слободян О., Свойнтек І., Найден О., Тимків Б., Гоцуляк М., Кузьменко Н., Федущак М., Немцова В., Чугай Р. та інші, які, базуючись на узагальнені багаторічного досвіду своїх досліджень, занепокоєні питанням підвищення навчально-виховного процесу в навчальних закладах, зокрема, впровадження в дидактичний процес кращого національного спадкоємного мистецько-культурного досвіду.

Мета статті розглянути досвід харківської графічної школи та її вплив на професійну підготовку дизайнерів-графіків.

Стаття виконана за планом НДР ХНПУ імені Г.С.Сковороди.

Результати дослідження.

Вагомий внесок у становлення графічного та дизайнерського мистецтва зробила Харківська художня школа, її митці.

Під об'єктивним поглядом використовуються творчі підходи у вивченні української графіки з опорою на дослідження О. Лагутенко, Р. Яціва, В. Форменка, В. Боканя, В. Шевченка. Виходячи із названих праць, можна твердити, що становлення графічної школи у Харкові обумовлювалось загальним піднесенням цього виду мистецтва, починаючи від 1920 р., та високим рівнем культури міста, що зумовлено, багато в чому, попереднім розвитком тут художньої освіти та художньо-промислової школи М. Раєвської-Іванової [1, 2].

Досягненню високого розвитку духовного світу та розумінню етнокультури (у підготовці художника-фахівця) сприятимуть традиції національного мистецтва.

На таких позиціях стояв і М. Бойчук. Він, представник монументального декоративного мистецтва, митець, що стояв у витоків українського графічного дизайну, фундатор Української Академії мистецтв, неповторний знавець використання досвіду давньоруського мистецтва, ґрунтувався на традиціях українського прикладного мистецтва й визнавав, що у художньо-педагогічній практиці, на жаль, найчастіше зустрічається академізм у підходах до формування молодого спеціаліста художнього фаху [2, 3].

Становлення системи вищої графічної освіти в 1920-ті рр. конкретизувало ритм життя, трансформацію істрико реалістичних мотивів в соціальні особливості часу. Обґрунтовано, що післяреволюційне десятиліття стало для Харкова періодом розквіту графічного мистецтва, який пов'язувався, з одного боку, з важливістю його соціально-політичної ролі, ефективністю впливу на

народні маси, з іншого – з пошуками художниками адекватної добі пластичної мови, здатної втілити ритми соціальних переворотів у нові контрасти і протиріччя революційної епохи.

Поява терміну „харківська школа графіки” спрямована на характеристику принципів педагогічної діяльності деяких видатних осіб у цій школі. Зокрема, І. Падалки та його учнів у Харкові, що висвітлено у монографії Л. Соколюк „Графіка бойчуків” (2002).

У цілому в публікаціях радянського періоду накопичився певний фактологічний матеріал, дотичний до принципів діяльності харківської школи графіки (В. Афанасьєв, Л. Владич, П. Говдя, В. Касіян, Ю. Турченко, В. Клеваєв, Л. Попова, Б. Лобановський, А. Шпаков та ін.). Втім, твори харківських графіків, які наводилися у публікаціях цих авторів, розглядалися головним чином в ідейно-змістовому аспекті з позицій соціалістичного реалізму, що зумовлено ідеологічними обмеженнями режиму і створювало тенденційні збочення у сприйнятті авангардистських напрямків.

Маємо нині низку робіт присвячену окремим харківським майстрам графіки: М. Дерегуса, В. Касіяна, В. Єрмілова. Про творчість М. Дерегуса, який навчався у Харківському художньому інституті і деякий час викладав тут, є роздуми П. Білецького (1987); В. Касіяна, з майстерні якого вийшов В. Мироненко, – Л. Владич (1982); В. Єрмілова – Б. Лобановський (1964) та З. Фогель (1975), С. Бєсєдіна – М. Мацапура (1965), В. Віхтинського – І. Чуліпа (1976) та А. Півненко (1979), В. Мироненка – А. Мальцева (1973) та Г. Фісан (1976), В. Куликова – А. Півненко (1983), В. Ненадо – А. Півненко (1988) та ін.

Зведення коротких даних про представників місцевої графічної школи знаходимо у довідковому виданні „Художники Харкова”, укладачем якого виступив М. Безхутрий (1967). Аналіз здобуків харківських майстрів графіки стимулює не лише до осмислення поняття “свобода вибору у системі соціальної несвободи”, а й до планування перспективи соціології образотворчого мистецтва та особливостей підготовки художника-дизайнера.

Плин часу стверджує, що “Харківська школа” др. пол. ХХ ст. – цікаве і специфічне явище національної художньої культури. Вона збагачує українське мистецтво, активно впливає на загальний характер його графічної галузі, привносить нові ідеї, пропонує шляхи розвитку.

Зкладаючи духовні основи нового відродження у формуванні сучасної моделі національного графічного дизайну, досвід “Харківської графічної школи” має скласти естетичну основу наукової системи візуально-комунікативних процесів.

Сьогодні розкриває значення графічної школи міжнародних триенале плаката і станкової графіки „4-й Блок” (орг. О. Векленко, 1991 р.), утворює цінності збереження духовно-етичної культури, як однієї з умов продовження життя взагалі.

На порядку дня приділяється увага станковій графіці і графічному дизайну. Сильова специфіка харківської школи графіки другої половини ХХ

ст. зумовлена постійною взаємодією видів станкового та художньо-промислового профілю, які, впливаючи один на одного, утворюючи унікальні художні форми, стилістично збагачують і станкову графіку, і графічний дизайн. Станкова графіка дедалі набуває образної узагальненості, знаковості, більшої експресивності. Графічний дизайн, взаємодіючи зі станковою графікою, стає значно емоційнішим, „живописнішим”, філософічним.

Плакат піддається впливу обох галузей і, відображуючи притаманну школі символічність, сам впливає на них. Всі ці форми графічних мистецтв доповнюють і живлять одна одну.

На особливу роль у розумінні графічного дизайну й плакату у формуванні специфіки харківської школи графіки другої половини ХХ ст., є увага до стратегії розвитку вищої художньої освіти, аналізу культурно-традиційної спадщини України, виокремлення художнього набутку держави, розуміння сучасних тенденцій для представлення, обґрунтування самодостатніх національних мистецьких явищ, що можуть стати предметом окремого дослідження у майбутньому.

Закладаючи духовні основи нового відродження у формуванні сучасної моделі національного графічного дизайну, досвід “Харківської графічної школи” має скласти естетичну основу наукової системи візуально-комунікативних процесів.

Нині у професійній підготовці дизайнера-графіка чітко усвідомлюється мотиваційний момент – підвищення кваліфікаційного рівня фахівця, формування самої моделі (моделей) українського графічного дизайну. Створюються відповідні програми, впроваджуються нові дисципліни. До викладання залучаються молоді представники школи. Виробляється принципове ставлення до комп’ютера, як до інструменту для чистової реалізації оригінального творчого задуму, здійснюваного на основі життєвих спостережень. Активізується виставкова діяльність й наукова робота.

Нині викладацько-професорський склад ХНПУ імені Г.С. Сковороди використовує здобутки харківських майстрів графіки, зокрема М. Дерегуса, В. Касіяна, В. Єрмілова, а також науковий та прикладний досвід Слобожанської декоративно-прикладної культури [4, 5].

Графічне мистецтво, як відбиття предметно-духовного світу людини, сприяє формуванню художньої уяви студента, протидіє формалістичному методу навчання, активізує принцип уваги до обдарованого індивіда, корегує розвитком уяви, фантазії, творчими пошуками, багатством емоційних станів самопрезентації.

Формування графічної та народно-прикладної художньої етнокультури є важливою складовою сучасної концепції розвитку національної культури, сенсорної, духовно-оздоровчої, психічно-корекційної, у тому числі нормативно-традиційної, народно-художньої самопрезентації.

Джерелом спадкоємного використання графічного мистецтва є інноваційно-ініціативна діяльність у якості навчального процесу переосмислення

й використання духовного національного спадку як у адаптаційній діяльності людини-громадянина, так і в самовизначеній роботі студента у розумінні та реалізації основних навчальних, державно-суспільних завдань й потреб.

Історією визначена особлива роль графіки в духовному житті людини, як умови створення, естетичного, виховного середовища у праці, відпочинку, дозвіллі, святкуванні.

Сьогодні графіка розглядається як важлива художня цінність, що виконують численні функції: рекламно-презентаційну, духовно-естетичну, соціально-пізнавальну, адаптативно-комунікаційну.

Таким чином, можна зробити **висновок**, що вивчення матеріалів, що стосуються народної творчості і педагогічної діяльності художників харківської школи у графічній галузі, в системі вищої мистецької освіти Харкова, дає можливість не лише конкретизувати здобутки основного кола цієї регіональної школи, а й виокремлювати мистецтвознавчий аналіз їхньої творчості, розкриваючи ази художньо-естетичних критеріїв освітньо-державного спрямування, творчого відображення буття й особливостей відбиття власної художньо-новаторської школи у перспективі на майбутнє.

Література:

1. Барадулін В.А., Танку О.В. Основы художественного ремесла. – М.: Просвещение, 1986. -56с.
2. Богатеева З. А. Мотивы народных орнаментов в детских аппликациях . М.: Просвещение, 1986 – 207 с.
3. Довгай А. Наш дім. Збірник. – Випуск 7. – Київ: “Час”, 1989.
4. Кириченко М. Український народний декоративний розпис. – К., 2006. – 227 с.
5. Малиніна І. Підготовка художньо-педагогічних кадрів у Харківській та Київській художніх школах України (друга половина XIX – початок XX століття). Автореферат. – Харків, 2006. – 18 с.

Надійшла до редакції 8.04.2009